

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.27.04>

УДК 327.5+323.2

Балацька О. Б.

КОНФЛІКТИ ЗА УЧАСТІ НЕДЕРЖАВНИХ СУБ'ЄКТІВ ЯК ФАКТОР КРИЗИ ДЕРЖАВНОСТІ

Аналіз характеру сучасних збройних конфліктів вказує на трансформацію ролі держави як провідного суб'єкта політичного процесу та монополіста в здійсненні колективного насилля. Затяжні конфлікти, які точаться у деяких регіонах світу, ставлять під сумнів здатність офіційних політичних інститутів гарантувати безпеку, ефективно управляти суспільством і здійснювати легітимну владу. Домінуючою формою протиборства уже протягом десятиліття є недержавне насилля. Водночас серед державного насилля абсолютну більшість складають внутрішньодержавні конфлікти, в яких різноманітні недержавні актори протистоять силам офіційних урядів. Конфлікти за участі недержавних суб'єктів здатні спричиняти значне послаблення ефективності та легітимності влади, що згодом може призвести до втрати державою дієздатності. Подібні конфлікти мають складну структуру, часто набувають транскордонного характеру та поширюються на території сусідніх держав. Наслідком колапсу державних інститутів є поява альтернативних структур, які перебирають на себе функції держави. Такими є, зокрема, рух «Талібан», транснаціональні терористичні організації «Ісламська держава» та «Аль-Каїда», сомалійське терористичне угруповання «Аль-Шабааб», організація «Мережа Хаккані», діяльність яких проаналізована в публікації. Сьогодні описані процеси спостерігаються у низці країн, охоплених внутрішніми чи внутрішніми інтернаціоналізованими конфліктами. Вони набули характеру тенденції на Близькому та Середньому Сході (Афганістан, Ємен, Ірак, Сирія). Є осередки крайньої дестабілізації у північній та східній Африці (Лівія, Сомалі). В усіх цих країнах криза державності супроводжується високим рівнем терористичної активності воєнізованих угруповань. Такі конфлікти становлять значну загрозу для регіональної та міжнародної безпеки і потребують колективних зусиль з розв'язання і відновлення стабільності.

Ключові слова: політичне насилля, збройний конфлікт, недієздатна держава, тероризм, недержавне насилля, внутрішньодержавний конфлікт, «Талібан», «Ісламська держава», «Аль-Каїда», «Аль-Шабааб», «Мережа Хаккані».

У сучасному світі змінюється характер політичних конфліктів. На зміну традиційним міждержавним протиборствам приходять складні багаторівневі конфлікти, до яких залучено цілий спектр державних, недержавних, внутрішніх і зовнішніх суб'єктів, які мають різні мотивації та інтереси щодо участі у збройній боротьбі. Це значно ускладнює перспективи їх розв'язання. Отже, більшість із них має довготривалий характер. Затяжне політичне насилля ставить під сумнів здатність держав гарантувати безпеку, ефективно управляти суспільством і здійснювати легітимну владу. При цьому головним фактором таких негативних явищ є саме ті конфлікти, де принаймні однією зі сторін є недержавні структури. Вони спричиняють послаблення державного суверенітету, гуманітарну кризу, появу зон перманентної нестабільності та некерованих територій.

Дослідженню цих тенденцій присвячена публікація, метою якої є аналіз актуальних конфліктів за участі недержавних акторів.

На вивченні подібних процесів зосереджують свою увагу провідні наукові установи, зарубіжні та вітчизняні вчені. Зокрема, постійний моніторинг тенденцій розповсюдження

збройного насилля міститься в щорічних виданнях Гейдельберзького інституту дослідження міжнародних конфліктів, Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру, Інституту економіки та миру, базах даних Департаменту дослідження миру і конфліктів Уппсальського університету тощо. Однак велика небезпека та тенденції поширення зазначених явищ потребують подальших і безперервних досліджень.

У порівнянні з державним та одностороннім насиллям, домінуючою формою протиборств, починаючи з 2010 р., є недержавні конфлікти. Відтоді, за даними Уппсальської програми збору даних про конфлікти, вони починають кількісно перевищувати інші види протистоянь. Піки їхнього поширення припали на 2014 р. (74 конфлікти), 2015 р. (74 конфлікти), 2017 р. (84 конфлікти). У 2018 р. відбулося 78 конфліктів такого типу (тоді як державних – 52, а епізодів одностороннього насилля – 35). Водночас кількість державних протиборств за досліджуваний період з 1975 по 2018 рр. не перевищувала 53, а випадків одностороннього насилля – 45 [1].

Недержавні конфлікти є не єдиною формою протиборств за участі недержавних суб'єктів. Серед державного насилля абсолютну більшість складають внутрішньодержавні конфлікти, в яких силам офіційних урядів протистоять різноманітні недержавні актори. Їх частка серед інших форм державних конфліктів складає від 70 до 80% [2, с. 113].

Конфлікти за участі недержавних акторів здатні спричинити значне послаблення ефективності та легітимності державної влади, що згодом може призвести до колапсу державності. На взаємозв'язок між насиллям з боку недержавних (іррегулярних) угруповань і кризою державності вказує Р. Гайс. Фахівець зазначає, що відсутність ефективного державного контролю створює підґрунтя для поширення політичного або кримінального насилля, що ще більше дестабілізує державу. Діяльність недержавних угруповань, особливо таких, що мають мережеву організацію, досить часто набуває транскордонного характеру. Це ж створює загрозу для регіональної й міжнародної безпеки та спонукає сусідні держави чи міжнародне співтовариство до втручання в конфлікт, що буде означати його інтернаціоналізацію [3, с. 172–174].

У Європейській стратегії безпеки Ради ЄС «Безпечна Європа в кращому світі» (2003 р.) недієздатність держав визначена однією з основних загроз європейській безпеці, разом із тероризмом, розповсюдженням зброї масового ураження, регіональними конфліктами та організованою злочинністю [4, с. 31–32].

Сьогодні описані процеси спостерігаються у низці держав, охоплених внутрішніми чи внутрішніми інтернаціоналізованими конфліктами. Особливо гостро вони проявилися в таких країнах як Афганістан, Ємен, Ірак, Сирія, Сомалі.

Громадянська війна в Сомалі – найяскравіший приклад розпаду державності на тлі затяжного внутрішнього збройного конфлікту. Незважаючи на те, що міжнародне співтовариство визнає лише уряд Федеральної Республіки Сомалі (не визнаючи жодного з державних або квазідержавних утворень на її території) та не ставить під сумнів суверенітет, територіальну цілісність та політичну незалежність країни, фактично ця держава втратила повноцінну міжнародну суб'єктність разом із контролем центрального уряду за політичним процесом і територією.

Війна в Сомалі триває з 1988 р. Попри зусилля миротворчих контингентів у країні зараз продовжується одразу декілька конфліктів, держава є розділеною на окремі частини, деякі з яких фактично є невизнаними державами (невизнаний Сомаліленд, автономні райони Пунтленд та Джубаленд тощо), кожна з яких контролюється певними воєнізованими угрупованнями. Конфлікт має складну структуру. Його головним виміром є протиборство між федеральним урядом, який підтримують сили миротворчої місії Африканського Союзу в Сомалі (AMISOM), та ісламістським воєнізованим угрупованням «Аль-Шабааб» («Харакат аш-Шабааб аль-Муджахідін»). Це афільоване з «Аль-Каїдою» угруповання є одним із основних суб'єктів сомалійського конфлікту. Сьогодні протиборство набуло транскордонного та інтернаціоналізованого характеру, адже охопило території сусідніх країн

– Кенії, Уганди, Джибуті, і до нього залучилися сили інших держав регіону [2, с. 114; 5, р. 24].

«Аль-Шабааб» є одним із найсмертоносніших ісламістських угруповань. Воно відповідальне за 5233 жертви з 2007 р. та більш ніж за 90% від усіх смертей від тероризму в Сомалі в 2018 р. Крім нього тут діє терористична група Jabha East Africa. А в 2016 р. в Пунтленді була зафіксована присутність «Ісламської держави» [5, р. 24; 6, с. 90].

Іншими вимірами конфлікту в Сомалі є: протистояння федерального уряду з сепаратистським урядом Сомаліленду, а також регіональних урядів Сомаліленду і Пунтленду між собою; міжкланове суперництво, а також боротьба кланів з федеральним та регіональними урядами та терористами «Аль-Шабааб»; конфлікт між суфійською воєнізованою групою Ahlu Suna Waljamaasa (бореться проти екстремізму «Аль-Шабааб» та контролює деякі райони області Гальгудуд) та тимчасовою адміністрацією провінції Гальмудуг і федеральним урядом; зіткнення між регіональними урядами Гальмудуга і Пунтленда; боротьба між бойовиками Хіраале (Hiraale) та силами штату Джубаленд; збройний конфлікт між «Ісламською державою» та федеральним урядом (при підтримці останнього збройними силами Пунтленду та армії США), а також між «Ісламською державою» та «Аль-Шабааб» [7, с. 2–3; 8, р. 61–62].

Отже, Сомалі є найбільш конфліктною країною Екваторіальної Африки [6, с. 90]. А у рейтингу країн з високим рівнем тероризму держава посідає шосте місце. У 2017 р. у Сомалі зареєстровано найбільше зростання рівня тероризму. Зокрема, саме тут відбувся наймасштабніший за кількістю жертв теракт за 2017 р.: теракт в Могадішу 14 жовтня 2017 р., коли терорист-смертник підірвав вантажівку з вибухівкою біля готелю Safari, у результаті чого загинуло 588 осіб (відповідальність взяла на себе організація «Аль-Шабааб») [9, р. 8, 10, 24].

На Близькому Сході найінтенсивнішими є конфлікти в Іраку та Сирії. В обох країнах політичне насилля у край негативно вплинуло на цілісність держави, ефективність та легітимність її інститутів. Сучасний етап конфлікту в Іраку розпочався після виведення американських та союзних військ в 2011 р. (що були введені для здійснення операції Iraqi Freedom у 2003 р. з метою повалення режиму Саддама Хусейна).

Відтоді конфлікт перетворився на громадянську війну, що триває дотепер і має складну та багатофакторну структуру. Політичний вимір тут нашаровується на релігійне суніто-шиїтське протистояння. Шийтський уряд не має авторитету в сунітських регіонах країни, а тому на них досить легко поширюється вплив радикальних салафітських угруповань, таких як «Ісламська Держава» (ІД). До конфлікту залучені уряд Іраку, політична, а також релігійна шийтська та сунітська опозиція, мережеві терористичні сунітські угруповання (ІД, Аль-Каїда), курдські сили, збройні сили США та союзників. Крім того, шийтські сили в Іраку підтримує Іран.

У 2019 р. Ірак посів друге місце в глобальному рейтингу тероризму з індексом 9,241 (у 2018 р. країні належало перше місце у рейтингу з індексом 9,746). Загальна кількість жертв від тероризму з 2001 р. тут 66 743 особи. За 76% від загальної кількості смертей несе відповідальність ІД [5, р. 8, 20; 9, р. 8].

Із громадянською війною в Іраку тісно пов'язаний конфлікт у Сирії, який зараз є найбільш масштабним та інтенсивним у регіоні. Фахівці наголошують на спільності цих двох протиборств і виокремлюють єдину ірако-сирійську зону збройного протистояння, яка характеризується поглибленням політичної та конфесійної фрагментації, послабленням або втратою легітимності влади та державності в обох країнах, політичним, соціальним й економічним занепадом, дезінтеграцією суспільства [2, с. 15].

Громадянська війна в Сирії, що розпочалася у 2011 р., є вкрай складним і багаторівневим протиборством. Головним змістом конфлікту є протистояння між силами уряду президента Башара Асада, який підтримують шийтські угруповання (зокрема, «Хезболла»), Іран та Російська Федерація, та опозицією. Опозиція є дуже строкатою. Її спектр коливається від поміркованої Національної коаліції опозиційних і революційних сил

та її збройного крила «Вільної армії Сирії» до радикальних ісламістських організацій (сирійських, іноземних та міжнародних). Крім того, у конфлікті беруть участь сирійське відділення «Аль-Каїди» «Фронт ан-Нусра» та ІД. На боці опозиції борються також курдські сили. Іншими вимірами сирійського конфлікту є боротьба національних сил і світового співтовариства з ІД, територіальні конфлікти з Ізраїлем і Туреччиною, конфлікт всередині опозиції. Наявне також іноземне втручання – Ліги арабських країн, коаліції західних держав, Ірану, Російської Федерації.

Однією з найважливіших складових конфліктів в Іраку та Сирії є боротьба з ІД, що сприяє певній консолідації інших сил, задіяних у конфлікті. Діяльність ІД – приклад тимчасового успішного поширення впливу альтернативної державі структури на значні території. Дослідники іррегулярних конфліктів Р. В. Арзуманян та А. А. Акопян вказують, що метою цієї терористичної організації є створення ісламської держави, соціальною базою якої має стати сунітське населення Іраку та Сирії, а також Лівану, Ізраїлю, Палестини, Йорданії, Туреччини, Кіпру, Єгипту (навіть Балкан та Кавказу), та впровадження на підконтрольних територіях власного політико-правового порядку, заснованого на законах шариату – єдиного інтернаціонального ісламського халіфату [10, с. 9; 11].

В Іраку досягнення ІД своєї мети передбачало боротьбу з урядовими та шиїтськими силами в районах, де більшість населення є сунітами, та взяття їх під свій контроль. Упродовж 2014–2015 рр. ІД активізувала свою діяльність і здійснила експансію на сирійські території. У Сирії вона мала найбільший вплив у провінції Салах Ад-Дін, значний – в провінціях Аль-Анбар, Ніневія, Кіркук, частковий – у Бабелі, Діялі та Багдаді [10, с. 9].

За підрахунками експертів, на момент найбільшого піку територіальної експансії наприкінці 2014 р. ІД контролювала більш ніж 100 кв. км. території, на якій проживало близько 11 млн людей. Однак завдяки спільній воєнній операції проти ІД контролювана нею територія до початку 2017 р. скоротилася до 45 377 кв. км. (тобто на 57%), а кількість підконтрольних осіб – до 2,5 млн людей (на 73%) (див. рис. 1, 2). У березні 2019 р. констатовано ліквідацію останнього анклаву цієї організації в Сирії та Іраку – в районі міста Багхуз Фавкані, розташованому вздовж Євфрату [12; 13].

Рис. 1

Території, що контролювалися «Ісламською державою» в 2015 р.

Джерело: *ISIS-controlled territory in 2015* © 2019, Frantzman S. J. The Fight for ISIS's Old Territory Is Just Beginning. URL: <https://foreignpolicy.com/2019/12/04/syria-iraq-fight-for-isis-old-territory-just-beginning/>

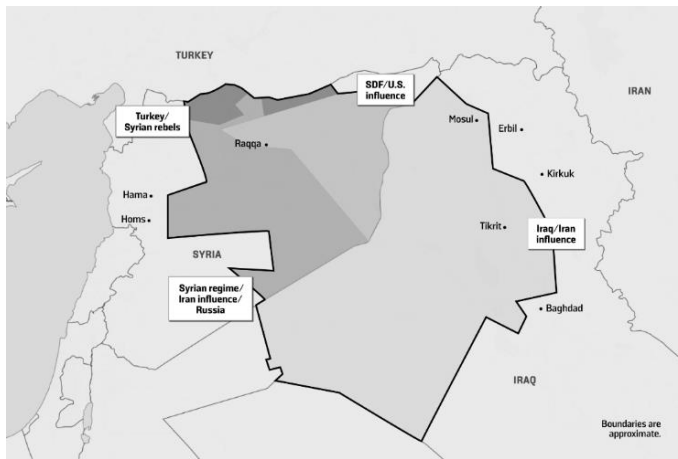

Рис. 2

Області, очищені від «Ісламської держави», з вказаними суб'єктами контролю (на жовтень 2019 р.)

Джерело: *October 2019: Areas Retaken From ISIS and Who Benefited* © 2019, Frantzman S. J. The Fight for ISIS's Old Territory Is Just Beginning. URL: <https://foreignpolicy.com/2019/12/04/syria-iraq-fight-for-isis-old-territory-just-beginning/>

Ще одним прикладом конфлікту, який наочно демонструє здатність недержавних організацій перебирати на себе політико-управлінські та правові функції в умовах послабленої в результаті затяжного протиборства держави, є війна в Афганістані. Вона має транскордонний характер і зачіпає прикордонні з Пакистаном території. Фактично протиборство триває вже сорок років – з 1979 р., і є наслідком спроби встановлення комуністичного режиму в цій країні під проводом Народно-демократичної партії Афганістану за підтримки СРСР. Радянським військам на території Афганістану протистояли збройні загони місцевого ополчення моджахедів. Після виведення радянських військ збройна боротьба між моджахедами та урядом країни продовжилася і закінчилася тимчасовою перемогою перших.

Афганістан став осередком формування двох із найбільших транснаціональних терористичних ісламських організацій – «Аль-Каїди» та «Талібану». Створення «Талібану» відноситься до 1994 р. У 1996 р. таліби встановили на підконтрольних їм територіях власний режим – Ісламський Емірат Афганістан, який проіснував до 2001 р. У 2001 р. НАТО увів війська до Афганістану, розпочавши операцію «Нескорена свобода» (Operation Enduring Freedom), у результаті якої режим талібів було ліквідовано. У грудні 2014 р. операцію було завершено, а основні війська НАТО були виведені. Відтоді на території країни діє небойова місія НАТО «Рішуча підтримка» (Resolute Support Mission). Однак збройний конфлікт між урядовими військами, яких підтримують сили Північноатлантичного альянсу, та ісламістами триває.

Сьогодні значні території фрагментованої та поліетнічної країни, в якій досі кланово-племінна стратифікація переважає над іншими стратифікаційними системами, контролюються недержавними суб'єктами. Хоча після повалення режиму талібів їх вплив суттєво зменшився, рух зберігає присутність у деяких районах країни. Експерти зазначають, що близько 4% території (14 з майже 400 районів) контролюються талібами, на 66% території (263 райони) «Талібан» є активним або має відкриту присутність і лише 30% (120 районів) знаходяться під контролем уряду. Найбільша присутність талібів – у провінції Гільменд на півдні країни, де їх вплив значно посилювався у 2014 р. Однак під контролем терористів – інші окремі райони півдня, центру та сходу. На підконтрольних територіях таліби створили альтернативні системи управління, оподаткування, судочинства. Відтак близько 15 млн людей живуть в районах під управлінням або значним впливом талібів [14]

Крім «Талібану» на території Афганістану діє ще декілька терористичних угруповань, що задіяні в асиметричному конфлікті та значно дестабілізують ситуацію. Це «Мережа

Хаккані» та місцеве відділення «Ісламської держави» – «Провінція Хорасан». «Мережа Хаккані» є однією з найстаріших терористичних організацій у регіоні, початок формування якої сягає часів радянсько-афганської війни. Угрупування тісно співпрацює з «Талібаном» (а також «Аль-Каїдою») і з 1990-х рр. разом із ним бореться за владу проти світського уряду та військ НАТО. Командний центр «Мережі Хаккані» базується в Міраншаху (Північний Вазиристан, Пакистан), звідки ісламісти контролюють певні райони поблизу афгано-пакистанського кордону (Пактія, Хост, Пактіка). Міраншах має стратегічне значення для бойовиків ще з часів радянсько-афганської війни, адже слугував тиловою базою для моджахедів. На підконтрольній організації території у Вазиристані діє паралельна офіційній система влади – власна адміністрація, судова система, центри з рекрутування, податковій служби та органи безпеки. З прикордонних південно-східних районів Афганістану терористи прагнуть розширити свій вплив углиб країни та час від часу спрямовують удари по столиці країни Кабулу [15, с. 11, 20]. Активність афганського відділення «Ісламської держави» «Провінція Хорасан» також зосереджена в прикордонних із Пакистаном територіях. Організація базується у південних районах східної провінції Нангархар, де між ними та талібами відбувається боротьба за контроль. Крім того, її присутність розповсюджується на сусідні провінції Кунар, Лагман, а також Сарі-Пуль (район Кохістанат) та Кундуз (район Ханабад) та місто Кабул. Загалом ІД присутня у 30 з 398 районів країни (див. рис. 3) [14; 16, р. 67–68].

Рис. 3

Райони присутності «Ісламської держави» в Афганістані

Джерело: © Sharifi Sh., Adamou L. Taliban threaten 70% of Afghanistan // BBC News. 31 January 2018. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-42863116>.

Сьогодні Афганістан посідає перше місце в глобальному рейтингу тероризму (рейтинг за 2019 р. – 9,603). З 2001 р. тут зафіксовано 39 344 жертви терористів, здебільшого від рук талібів (83% від загальної кількості смертей у 2017 р.).

Конфлікт у Ємені, що відбувається з 2004 р., в 2014 р. переріс у громадянську війну, в якій разом із силами чинного уряду та опозиції беруть участь численні недержавні суб'єкти. Головна причина протистояння – боротьба за владу між двома політичними силами – прихильниками колишнього президента Алі Абдулли Салеха та чинного президента Абд Раббо Мансура Гаді. Перші представляють сили Північного Ємену. Після об'єднання в 1994 р. у країні продовжують актуалізуватися численні етноплемінні, релігійні та політичні протиріччя. Проти чинного уряду виступають хусити – воєнізоване шіїтсько-зейдитське угруповання «Ансар Аллах», яке заявляє, що представляє інтереси шіїтського населення півночі країни та захищає його від дискримінації з боку сунітів. Останні складають більшість населення об'єднаного Ємену та проживають переважно на заході й півдні країни.

Конфлікт є інтернаціоналізованим, адже на боці чинної влади виступає коаліція сунітських арабських держав на чолі з Саудівською Аравією, а у боротьбі проти «Аль-Каїди на Аравійському півострові» (АКАП), що активно діє у країні, беруть участь США та Велика Британія, тоді як хуситів і сили экс-президента Салеха ймовірно підтримує Іран.

Ще одним актором у цьому складному протистоянні є сепаратистський «Південний рух» (або «Аль-Хірак»), що виступає за незалежність колишньої Народної Демократичної Республіки Ємен (Південний Ємен). Сепаратистів підтримують Об'єднані Арабські Емірати, а їхніми ворогами є як урядові сили, що прагнуть зберегти цілісність країни, так і АКАП [8, р. 184–186].

Під час єменської революції 2011–2012 рр. хусити отримали контроль над мухафазою Саад. Протягом 2012–2015 рр. вони швидко просувалися з півночі на південь уздовж західної частини країни – до столиці Сани (яку вони контролюють дотепер, тоді як чинний уряд перебуває в Адені) й далі до мухафаз Ібб на півдні та Ель-Худайда на заході. Хоча під тиском урядових і коаліційних сил зона присутності хуситів скоротилася, вони продовжують контролювати близько третини території країни. У 2015 р. їх вплив простягався від Сааду на півночі вздовж усього західного узбережжя країни до мухафаз Таїз на південному заході Ємену та Ель-Байда на південному сході, та від міста Ель-Худайди на заході до міста Марибу на сході. У 2019 р. вони втратили значні території на півдні (їх витіснили з більшості території мухафаз Таїз) та вздовж західного узбережжя (до порту Ель-Худайди). На східному ж напрямі хусити залишили майже всю провінцію Мариб. Натомість повстанці закріпилися в північних високогірних районах країни [17].

У війні задіяні транснаціональні терористичні угруповання «Аль-Каїда на Аравійському півострові» (АКАП) та «Ісламська держава». АКАП контролює окремі території в центрі та на півдні країни. Вона та її воєнізований підрозділ «Ансар аш-Шарія» («Прибічники шаріату») протистоять як хуситам, так і урядовим силам. Під час подій 2011–2012 рр. бойовики «Ансар аш-Шарія» захопили частину мухафаз Аб'ян і проголосили там Ісламський Емірат Аб'ян у містах Джаар і Зінджібар, а потім – місто Рада в мухафазі Ель-Байда. Після того, як вони були витіснені з Аб'яна, терористи тимчасово встановлювали контроль над іншими регіонами – в горах Махфад й Аззан на півдні країни, в порту Ель-Мукалла. Сьогодні АКАП та «Ансар аш-Шарія» зберігають свою присутність у багатьох районах, зокрема й контролюють частину мухафаз Шабва та Хадрамаут [17].

Має власні підконтрольні території в Ємені й «Ісламська держава», яка також залучена до антихуситської та антиурядової боротьби. Організація контролює окремі райони на півдні країни, де розташовані її навчальні воєнно-терористичні бази. Як і АКАП, ІД претендує на землі провінції Ель-Байда, де трапляються зіткнення між двома найбільшими терористичними угрупованнями [17].

Отже, довготривале насилля за участі недержавних акторів породжує численні проблеми, які відрізняються від тих, що спричиняються типовими міждержавними конфліктами. Головним негативним наслідком є те, що подібні протиборства зумовлюють тривалу дестабілізацію аж до розпаду державності та руйнування політичної системи. Наслідком колапсу державних інститутів є поява альтернативних структур, які виконують функції держави. Зазначені процеси набули характеру тенденції на Близькому та Середньому Сході (Афганістан, Ємен, Ірак, Сирія), певною мірою – в північно-східній Африці (Лівія, Сомалі). Такі конфлікти становлять значну загрозу для регіональної та міжнародної безпеки і потребують колективних зусиль з розв'язання і відновлення стабільності. Долучення зусиль політологів до розробки відповідних програм та стратегічних планів вважаємо перспективним напрямком подальших досліджень.

Використана література:

1. Number of Conflicts 1975–2018 // UCDP – Uppsala Conflict Data Program / Department of Peace and Conflict Research: website. URL: <https://ucdp.uu.se/> (accessed 04.12.2019) (Title from the screen).

2. СІПРІ 2015: Щорічник: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека / Стокгольмський міжнар. ін-т дослідж. миру; Український центр екон. і політ. дослідж. ім. Олександра Разумкова. К.: Заповіт, 2016. 688 с. URL: http://razumkov.org.ua/images/sipri/SIPRI_2015_ukr.pdf (accessed 04.12.2019).
3. Гайс Р. Вооруженное насилие в нестабильных государствах: конфликты низкой интенсивности, конфликты, перетекающие через границу, и спорадические операции по поддержанию правопорядка, осуществляемые третьими сторонами // Международный журнал Красного Креста. 2009. Т. 91. № 873. С. 171–193. URL: <https://www.icrc.org/ru/international-review/tipologiya-vooruzhennyh-konfliktov> (accessed 04.12.2019).
4. European Security Strategy «A Secure Europe in a Better World» / Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> (accessed 04.12.2019).
5. Global Terrorism Index 2019 / The Institute for Economics and Peace. URL: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf> (accessed 04.12.2019).
6. СІПРІ 2018: Щорічник: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека / Стокгольмський міжнар. ін-т дослідж. миру; Український центр екон. і політ. дослідж. ім. Олександра Разумкова. К.: Заповіт, 2018. 504 с. URL: http://razumkov.org.ua/images/sipri/SIPRI_2018_Ukr.pdf (accessed 04.12.2019).
7. Доклад Генерального секретаря по Сомали от 9 января 2017 г. / Совет Безопасности ООН, S/2017/21. URL: <https://www.refworld.org.ru/docid/587f3a314.html> (accessed 24.02.2020).
8. Conflict Barometer 2018 / Heidelberg Institute for International Conflict Research. Heidelberg: НІІК, 2019. No. 27. URL: <https://hiik.de/conflict-barometer/current-version/?lang=en> (accessed 04.12.2019).
9. Global Terrorism Index 2018 / The Institute for Economics and Peace. URL: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2018/12/Global-Terrorism-Index-2018.pdf> (accessed 04.12.2019).
10. Арзуманян Р. В., Акопян А. А. Иррегулярные конфликты. Ближний Восток. Террористические группировки «Исламское государство Ирака и Леванта» и «Исламский фронт»: цели, задачи, формы и способы действий в Сирии и Ираке. Москва: АНО ЦСОиП, 2014. 90 с. URL: <http://csef.ru/media/articles/5458/9500.pdf> (accessed 04.12.2019).
11. Исламское государство: территория войны. Что происходит на Ближнем и Среднем Востоке и чем это грозит Украине // ЛІГА.net. URL: <https://project.liga.net/projects/igil/> (accessed 24.02.2020)
12. McCarthy N. ISIS Has Lost Nearly 60% Of Its Territory (Apr 27, 2017). URL: <https://www.statista.com/chart/9158/isis-has-lost-nearly-60-of-its-territory/> (accessed 04.12.2019)
13. McCarthy N. The Rise And Fall Of ISIS (Dec 10, 2019). URL: <https://www.statista.com/chart/20255/the-rise-and-fall-of-isis/> (accessed 24.02.2020)
14. Sharifi Sh., Adamou L. Taliban threaten 70% of Afghanistan // BBC News. 31 January 2018. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-42863116> (accessed 04.12.2019)
15. Jeffrey A. D. Afghanistan Report 6: The Haqqani Network. From Pakistan to Afghanistan / Institute for the Study of World. 2010. URL: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Haqqani_Network_0.pdf (accessed 04.12.2019).
16. Country of Origin Information Report Afghanistan. Individuals targeted by armed actors in the conflict / European Asylum Support Office. 2017. URL: <file:///D:/007/Downloads/coi-Afghanistan-targeting-conflict.pdf> (accessed 04.12.2019).
17. Mapping the Yemen Conflict / European Council on Foreign Relations. URL: <https://www.ecfr.eu/mena/yemen> (accessed 04.12.2019)

Balatska O. B. Conflicts with the Participation of Non-State Actors as a Factor in the Crisis of Statehood

The analysis of the nature of contemporary armed conflicts indicates the transformation of the state's role as a leading subject of the political process and a monopolist in the implementation of collective violence. Prolonged conflicts in some regions of the world cast doubt on the ability of official political institutions to guarantee security, effectively govern society and exercise legitimate authority. Non-state violence is the dominant form of confrontation for decades. And among state violence, the absolute majority are intrastate conflicts, in which various non-state actors oppose the forces of official governments. Conflicts involving non-state actors can lead to a significant weakening of the effectiveness and legitimacy of power, which over time can lead to the loss of state capacity. Such conflicts have a complex structure, often of a cross-border nature, and extend to the territory of neighboring states. The collapse of state institutions results in the emergence of alternative structures that take over the functions of the state. These include the Taliban movement, the transnational terrorist organizations Islamic State and al-Qaeda, the Somali terrorist group Al-Shabaab, the Haqqani Network, whose activities have been analyzed in the publication. Today, the described processes are observed in a number of countries covered by intrastate and intrastate internationalized conflicts. They have acquired the character of a trend in the Middle East (Afghanistan, Yemen, Iraq, Syria). There are hotbeds of extreme destabilization in northern and eastern Africa (Libya, Somalia). In all these countries, the crisis of statehood is accompanied by a high level of terrorist activity of paramilitary groups. Such conflicts threaten regional and international security and require collective efforts to resolve and restore stability.

Keywords: political violence, armed conflict, competent state, terrorism, non-state violence, intrastate conflict, Taliban, Islamic State, al-Qaeda, Al-Shabaab, the Haqqani Network.

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2020.27.05>

УДК 32+34]:005-051

Тімашова В. М.

**ПОЛІТОЛОГО-ПРАВОВІ РОЗДУМИ
У ЗМІСТОВНОМУ ТРИКУТНИКУ «ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ – УПРАВЛІНЕЦЬ
– АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРАЦІВНИК»**

У пропонованій статті наголошено, що для проведення успішних реформ, яких сьогодні потребує Україна, необхідно створити адекватну й ефективну систему управління. Аргументовано, що в Україні, яка є парламентсько-президентською республікою, народ делегує владу своїм представникам на суворо визначений термін. Наголошено, що геополітична й територіально-історична організація держави в країні – це тільки початок державотворчої справи, а найважчою і найвідповідальнішою ділянкою роботи є створення державно-управлінського апарату й політико-організаційне структурування громадянського суспільства. При цьому Україні доводиться виконувати цю роботу, поєднуючи революцію та реформу. З'ясовано, що в демократичному суспільстві стрижневий кадрово-владний корпус очолює лідер країни (або правлінська гілка влади), який, здійснюючи верховну владу в країні, при цьому не повинен перебирати на себе повноваження виконавчої гілки влади. Тобто, лідер країни має пам'ятати про існування свого автентичного правлінського локусу здійснення влади саме в координатах політичної сфери. Розглянуто рівні державного управління, на яких здійснюються реформи, – правлінський, управлінський та практичної реалізації (адміністративний). Наголошено, що кожний вид і різновид соціальних реформ повинен мати детально продуману концепцію, яка розробляється урядом і парламентом в органічній взаємодії з представниками науки. Проаналізовано роботу Кабінету Міністрів України як процес перманентної реорганізації, а не реального реформування системи державного управління. Робиться висновок про те, що